

конференція «Магія культур», круглий стіл «Полілог діячів театральної культури». Цей факт дав підставу директорів-художньому керівнику театру ім. І. Франка Михайлові Захаревичу визнати, що фестиваль переростає в науково-творчу лабораторію.

За всім цим стоїть подвижницька праця організаторів, які відчувають підтримку Михайла Захаревича. Душею і мозковим центром цього гурту подвижників-одномумців є Лариса Кадирова. Як згадувала у своєму виступі керівниця літературно-драматургічної частини театру Наталія Пономаренко, у 2004 році, коли з ініціативи Лариси Кадирової започатковували фестиваль, було тільки двоє людей, які вірили в нього – це незабутній Богдан Ступка і сама ініціаторка. А за 17 років фестиваль засвітив багато імен українського і світового театального мистецтва, запалив багато нових зірочок на небосхилі Мельпомени, подарував багато емоцій і нових вражень учасникам і глядачам. Не перестаю дивуватися унікальному таланту Лариси Кадирової. Для кожного учасника вона знаходила особливі, зворушливі слова; в доброму гуморі намагалася передати серйозні думки, оцінки, висновки і узагальнення, а в сукупності це створювало унікальну атмосферу домашнього затишку.

В час трансформацій і пошуків дуже важливою є проєкція на постаті, імена, таланти, особистості, які залишаються в культурній і духовній скарбниці людської спільноти чистими острівцями справжності. Й кращого формату як моновістава для цього годі придумати. На цьогорічному фестивалі майже зримо відчувалася присутність Лесі Українки та Івана Франка, Марії Заньковецької і Соломії Крушельницької, Василя Стефаника і Леся Мартовича, Агатангела Кримського і Миколи Вороного, Івана Миколайчука і Миколи Вінграновського, Шарля Бодлера і Фрідріха Дюрренматта, Богдана Ступки, Іри Маланюк, Івана Драча, Івана Дзюби...

Окремої розмови заслуговують вистави, науково-мистецька конференція з участю іменитих науковців і митців: Тараса Кременя, Лариси Брюховецької, Валентини Ковальської, Юрія Ковбасенка, Михайла Захаревича, Сергія Борщевського, Юрія Коваліва, Надії Кукурузи, Ярослава Гарасима, Миколи Васьківа, Наталії Пономаренко, Миколи Жулинського, Дмитра Дроздовського; ініціативи й нові ідеї, народжені на фестивалі.

Навіть такий короткий огляд того, що відбулося за тиждень у стінах театру, дає підставу стверджувати про надзвичайну вагу цієї події і доконечну потребу продовжувати і розвивати фестиваль «Марія»; про необхідність державної підтримки таких важливих проєктів; про потребу зацікавленості з боку театрознавців і медійників. Я апелюю до власників і керівників провідних телеканалів, адже в погоні за політичними інтригами та інтрижками, смачними розкрутками чуток і пліток, інколи бездарних і низькопробних шоу з їхнього поля зору випадає дуже важливий шар високого мистецтва, яке і робить людину людиною.

Коломия – Київ

Аліна Горлова: «Мені цікаво працювати з реальністю й розповідати невигадані історії»

Аліна Горлова (н. 1992, м. Запоріжжя) – українська кінорежисерка і сценаристка. У 2008–2012 роках навчалась у КНУТКІТ ім. І. Карпенка-Карого. У 2010 пройшла семінар з режисури, роботи з актором та драматургії у Кишистофа Зануссі. Знімає документальне кіно, ігрові короткометражні фільми, створює візуалізації для театральних постановок і арт-інсталяцій. У творчому доробку – три повнометражних документальних фільми: «Холодний яр. Інтро» (2016), «Явних проявів немає» (2018), «Цей дощ ніколи не скінчиться» (2020). З Аліною Горловою ми зустрілися на Одеському МКФ, де вона представляла свою останню стрічку, що вже отримала визнання на кількох кінофестивалях.

Розмовляв Юлій Швець

– Аліно, що сприяло вашому вибору професії – батьки чи щось інше?

– Коли я була підлітком, я, звісно, «шукала себе». У різних напрямках – в музиці, в образотворчому мистецтві, але в якийсь момент друзі порадили спробувати кіно. Мені було років п'ятнадцять і я не знала навіть, що у нас є Інститут екранних мистецтв, де навчають таким професіям. Мені сподобалась ідея, і все... Я рано потрапила на факультет режисури – в шістнадцять років, але коли почала знімати, зрозуміла: кіно – це те, від чого я отримую найбільше задоволення і що мені найкраще вдається.

– Кого вважаєте своїми вчителями?

– Окрім моїх безпосередніх вчителів, зокрема, Галини Шигаєвої, мені подобається Гаспар Ноє, хоча не можу сказати, що схоже кіно я теж хочу знімати. Імпонує його сміливість, мені взагалі подобаються сміливі люди. Вчу-

ся у сучасних документалістів – Ніколауса Гейрхальтера, Джанфранко Россі, Міхаеля Главогера.

– *Ідеальні режисери для вас – хто вони?*

– Нещодавно передивлялась Дзигу Вертова – мені здається, що він робив кіно в чистому вигляді. Параджанова люблю. Звичайно, Довженка. Бергман... здається, я добре розумію цього режисера. До Тарковського у мене дещо дивне ставлення, я поважаю його підхід та позицію у творчості, а ще він завжди розумів, що він геній. Перші фільми Трієра сформуливали мене в процесі навчання в інституті.

– *Могли б назвати імена українських режисерів, які вам видаються цікавими?*

– Дуже важко, бо всі – мої друзі, але спробую. Це режисерка Ліза Сміт з Одеси, Максим Наконечний, Семен Мозговий, Фліп Сотніченко, Дмитро Сухолиткий-Собчук.

– *Що найбільше характеризує сучасне українське кіно?*

– Мені здається, що кожен фільм, який виходить в Україні, має свою цінність – він штовхає індустрію. Але на початку... сценарії були дуже слабкими. Потім почала покращуватись операторська майстерність – насправді зараз важко знайти український фільм, який був би погано знятий. Останнім часом з'явилися і сценаристи, які вміють вибудовувати сюжети. У нас найбільша проблема з акторським цехом, але все більше з'являється нових імен, і актори, знімаючись, вчаться. Наприклад, Рита Бурковська, яка знялась у фільмі «Спас». Я була нещодавно на зйомках і вона – просто диво. Дуже професійна і я чекаю моменту, коли українсько глядачі її побачать. Швидко розвивається і режисура також.

– *Чому ви вирішили зняти свій останній фільм максимально схожим на документальний. Можливо, варто було робити ігровий?*

– Я навчалася режисурі ігрового кіно, але мене завжди цікавило кіно документальне. Після того, як відбулась Революція Гідності, я змінила фокус, бо мені стало цікаво працювати з реальністю й розповідати невігдані історії. Очевидно, на моє рішення вплинув брак гарних ігрових сценаріїв, брак яскравих і чесних історій. А потім я зрозуміла, що треба працювати з дійсно важливим матеріалом, розказувати про те, що відбувається з нами тут і зараз. Про останній фільм я думала лише як про документальний, він не міг бути ігровим, тому що ми досліджували історію реальної людини, досліджували реальний простір, і, найголовніше, хотілося мати свободу, якої не дає ігровий фільм. Я люблю документальне кіно за те, що воно дозволяє в процесі зйомок знайти художні рішення. В ігровому кіно такого комфорту нема.

– *Як ви знайшли головного персонажа фільму «Цей дощ ніколи не скінчиться»?*

– Ідея з'явилася, коли я вперше потрапила на Донбас. Мені захотілося зняти про це дивовижне місце, про ці степові простори й про наслідки війни для людей. Герой якимось чином мав бути з цим місцем пов'язаний і він мав бути молодий. Коли я познайомилася з сірійцем-втікачем, а нині українським волонтером Андрієм Сулейманом, дізналася його історію, здалося, що кращого і не знайти. Бо ми зможемо показати не тільки Донбас, а й значно шир-

ше: зачепити життя переселенців, біженців, сірійців, проблемами яких схожі з нашими. Коли ми розробляли і знімали фільм, з'ясувалося, що частина родини Андрія живе в іракському Курдистані, частина так і існує в статусі біженців, а ще частина емігрувала в Німеччину.

– *Чи був у вас «жорсткий» сценарій, чи вийшло щось інше, ніж хотілося?*

– В нас був готовий сценарій, ми намагалися знімати все, як у ньому прописано. Але ми не могли передбачити деякі події і впродовж чотирьох років добудували історію. В якийсь момент навіть здалося, що ми не зовсім розуміємо куди вона нас введе. Під час зйомок батько Андрія помер, ми це зняли, і це стало крапкою сюжету.

– *Після вашого фільму виникає питання: чи знає людська історія якийсь інший спосіб боротьби Добра і Зла ніж війна?*

– Фільм про те, що, на жаль, ми чомусь не можемо уникнути війни. Знову і знову повертаємося до вирішення конфліктів силою. Під час створення фільму ми використовували поняття «вічна війна». В її «полі» ми жили і живемо. Хотілося б вірити в краще, в те, що колись ця циклічність скінчиться.

– *Війна насправді безкінечна, вона весь час підшукує для себе новий матеріал. На початку фільму ми бачимо виразні масові кадри бійців української армії і правду, яку вони захищають. Потім бачимо іншу – ліберальну правду – на параді меншин в Німеччині. Потім у фокусі уваги фільму – мусульманський світ, у якого відмінна від попередніх правда. Чи є рецепт, аби такі різні правди мирно співіснували?*

– Він має бути і ми його відшукаємо. Звісно хотілося б, аби в процесі пошуку ми толерантніше ставились один до одного. Це торкається питань «релігії» в широкому сенсі, тому що багато конфліктів точиться саме з неповаги до вищих ідеалів. Але не можу сказати, що ми знайшли рецепт, просто розмірковували, чи буде це й надалі відбуватись постійно-циклічно, чи ні.

– *У попередньому фільмі «Холодний яр» ви зробили акцент на традиційних для українського суспільства цінностях, у новому ж фільмі ці цінності дрейфують в бік лібералізму, хоча я можу помилятись. Що на вас вплинуло: розширення рамок баченого, більш глибоке пізнання світу?*

– Коли ми знімали останній фільм, я думала про те, що структурно він повторює «Холодний яр», але у «великій» формі. В «Холодному ярі» ми намагалися показати головного героя – і це не тільки відоме нам усім «святе місце», а й хлопчик, який споглядає за тим, що відбувається навколо. Було цікаво, як зовсім молоде покоління сприймає велику історію. Мене цікавив тоді стан нашого суспільства, а новий фільм – це дослідження нутрошків війни. Він і про те, що відбувається з суспільством, коли війна настає, і про негативні і «позитивні» впливи війни. Я думаю що наше суспільство змінюється саме під впливом історичних подій – Революції і війни. Це треба аналізувати – за допомогою кіно теж. У фільмі «Цей дощ ніколи не скінчиться» – інший погляд на події. Між ними був фільм «Явних проявів немає», де ми намагались з'ясувати, як війна впливає на психічний стан людини, а «Дощ» – це ніби

висновок з усього. Ці фільми можна розглядати як трилогію із дослідження наслідків війни. Попри те, що ми дуже багато втратили за ці роки й нам боляче, але при цьому немало й знайшли.

– Андрій відразу погодився, щоб ви знімали його історію?

– Так, але на початку ми хотіли зняти короткометражку. Я не думала, що це буде фільм, знятий в кількох країнах. Але коли ми почали знімати історію Андрія, зрозуміли, що все набагато складніше.

– А чим Андрій в реальності займається?

– Він думав повернутися в Сирію. Потім думав переїхати до Німеччини, але ніде не відчув, що комусь потрібен, тому й повернувся в Україну. Зараз у Слов'янську та Маріуполі працює у «Червоному Хресті». У них там багато програм – не тільки комунікація і роздача гуманітарної допомоги.

– Чи є у вас особливі прийоми роботи з непрофесіоналами в кадрі?

– Якщо треба діяти швидко і часу мало, то аби людина в кадрі почувалась натурально, потрібно її словесно налаштувати. І зайняти чимось, дати їй щось робити. Коли людина зайнята справою, вона забуває про камеру. З часом вона скорочує дистанцію між собою і режисером. І, звичайно, потрібно «будувати стосунки», вони мають бути дружніми. Людина має звикнути, що ти з камерою поряд, що зніматися не страшно, знайти в цьому спільний інтерес. Я б сказала, що треба запросити героя в гру. Не потрібно приховувати, навіщо тобі потрібен цей фільм. Хоча взагалі стосунки документального героя і режисера – окрема історія. Це ціла наука, сповнена психологізму та унікальних випадків. Але найкращий засіб зблизитись – це час.

– Зараз ви націлені на документалістику?

– Так, мені подобається цей дослідницький азарт і я відчуваю, що в цьому кіно можу більше розвиватись. Я б хотіла повернутися до кіно ігрового, але згодом.

– «Цей дощ ніколи не скінчиться» виглядає як типовий «чоловічий фільм», у ньому відчутна міцна режисерська рука. Ви цього прагнули, чи це сталося само собою?

– Так, я хотіла саме такого ефекту. Мені хотілося досягти певного критичного погляду на світ, якоїсь не жіночної серйозності, і в цьому мені допоміг оператор В'ячеслав Цветков. Я прийшла до нього, тому що він любить чорно-біле зображення, як і я. Ми почали обговорювати задум і він багато доклав зусиль, аби наш фільм виглядав саме так: серйозний і дещо відсторонений погляд, певна епічність і пафос грецький – хотілося саме цього.

– Що ви думаєте з приводу нашого культурного колоніалізму, який позначається і в кіно?

– Мені здається, що останній наш фільм вийшов чудовим, вибачайте (сміється), ще й через те, що знімали в Німеччині. Українському режисеру важко знайти кошти, аби знімати про інші країни. Так сталося, що в нас було приватне фінансування, тому ми змогли закарбувати «наш погляд на Захід». Взагалі ж «традиція» така: західні режисери приїжджають на Схід, в Україну, або

інші країни, такі як Ірак, Сирія, Білорусія, африканські країни. У них є ресурс. Ми ж намагалися зробити протилежне і в нашому фільмі показати частинку історії сучасної Німеччини, відобразити якісь знакові для них речі. Зокрема, історію родини, яка переїхала, яка вивчає німецьку мову, і взагалі, як курди намагаються вписатися в реальність Німеччини. Як традиції курдського народу і взагалі мусульман вступають в діалог з ліберальним і толерантним християнським суспільством. Звісно, на Заході є внутрішні конфлікти значно цікавіші і серйозніші ніж ті, які ми показали, але ми все одно трохи поглянули в їхній бік. Не їхнім – своїм поглядом.

– Як вийшло, що до фільму долучилося кілька країн – Україна, Литва, Катар, Німеччина?

– Жодний державний фонд, на жаль, не може покрити виробництво всієї картини. І продюсери шукають додаткові джерела фінансування, які є ще й підтвердженням сталості картини і її затребуваності. Ми усвідомлювали, що стрічка фіксує не тільки локальні контексти, вона актуалізує питання, які можуть бути цікаві європейським глядачам. До нас долучився навіть кіноінститут в Катарі, який підтримує дебютні фільми по всьому світу на етапі постпродакшену, сприяючи підвищенню представництва своєї країни у світовому кінопроцесі.

– Що звужує вашу творчу свободу, окрім грошей?

– Час і власний енергетичний ресурс. Я зняла останній фільм і тепер не відчуваю взагалі нічого: не знаю про що хочу знімати. Щось ніби вигоріло в мені. Треба набратись сил... а для цього потрібен час.

– Звідки черпаєте натхнення і сили в такі моменти?

– Це невідомо. Мене підтримують друзі, в нас є наша компанія-продакшн і вона стала моєю другою сім'єю. Але... мабуть дика природа мене наповнює, дають сили море, гори. Останнім часом важко зупинитися і подумати про найголовніше. А коли я можу вимкнути телефон і віднайти сенс життя? Це буває, коли я їду кудись подалі від цивілізації. А ще мені дають натхнення подорожі й нові країни. Мені подобається спілкуватися з чужими, незнайомими людьми. Від цього «картина світу» поступово розширюється. Дуже важливою в пізнавальному сенсі була поїздка в іракський Курдистан. А нещодавно я потрапила в Південно-Африканську республіку й вона мене глибоко вразила.

– Наступний ваш проєкт сьогодні на якому етапі?

– У процесі осмислення (сміється). Мене зацікавила історія ПАР. Я пробула там два тижні й мені захотілося зняти про важливі речі, якими ця країна зараз живе. Там був апартеїд, його відмінили двадцять років тому, але в країні ворожнеча між чорношкірими та білими громадянами. І мені цікаво дослідити нове покоління, яке не бачило апартеїду і за нього не може відповідати, цікаво, чому й наскільки наступні покоління успадковують те, що давно сталося і в чому ніхто з них не винен. Наскільки сильний отой, так званий «голос крові». Я ніби відволікаюся в цьому проєкті від дослідження нашої історії, але це має стосунок і до нас.

Серпень 2021, Одеса